

Doc. Dr. Arvydas Anušauskas

RECENZIJĄ

DOC.DR. ALGIRDO JAKUBČIONIO DARBUI LIETUVOS OKUPAVIMAS/ANEKSAVIMAS IR SOVIETIZACIJA

Autoriaus darbas iš esmės yra sudarytas iš dviejų pagrindinių dalių, kuriose atskleidžiamas pasirengimas okupacijai 1940 m. pirmąjį pusmetį (agresyvi užsienio politika ir karinis pasirengimas) bei sąlygų aneksijai parengimo ir pradinio sovietizavimo. Autorius neakcentuoja dalyje lietuviškos istoriografijos situavusių tezių, kad pasirengimas okupacijai prasidėjo 1939 m. rugpjūčio mėn. nuo Molotovo Ribentropo slaptąjį protokolą, o karinis pasirengimas – nuo 1939 m. spalio mėn. nuo Lietuvos ir Sovietų Sąjungos savitarpio pagalbos sutarties sudarymo. Autoriaus nuomone galutinai valstybingumas buvo likviduotas po Liaudies Seimo nutarimų ir aneksavimo procesas buvo ufbaihtas Maskvoje Sovietų Sąjungai paskelbus apie Lietuvos jungimą SSRS.

Autorius atskleidžia bei vertina varias Lietuvos okupavimo ir aneksavimo vertinimo koncepcijas: nuo koncepcijos apie taikią socialistinę revoliuciją iki koncepcijos, kad 1940 m. Lietuva buvo okupuota, aneksuota ir neteisėtai inkorporuota Sovietų Sąjungai.

Autorius teisingai pastebi, kad 1939 m. antroje pusėje SSRS sukūrė tarptautines Baltijos valstybių okupavimo prielaidas. Autorius daro prielaidą, kad Baltijos valstybių okupavimo planas galbūt būtų priimtas 1940 m. vasario mėnesį, o Lietuvos okupavimo karinio plano gyvendinimas prasidėjo 1940 m. pavasarį. Karinė okupacija prieš Lietuvą autorius suskirstyta į tris fazes: karinį už agresijos, puolimo iš Baltarusijos Lietuvai (karinė operacija buvo pakeista kariuomenės vedimu –al) ir provokaciniomis veiksmais prieš Lietuvos sienas.

Autorius daro prielaidą, kad sudėtinga Lietuvos padėtis pirmiausia nutarė pasinaudoti opozicinių sąjūgų siekdamos pakeisti vyriausybę ir, kad opozicija stengėsi net ultimatumu flirčiuoti su valstybės likimu, bet galimybę likviduoti A. Smetonos režimą. O Sovietų Sąjunga pasinaudojo sudėtinga politine situacija –alyje, padidino tampa, suskaldė Lietuvos politinį elitą ir pradėjo okupaciją.

Autorius, remdamasis archyviniais ir memuariniais šaltiniais teigia, kad tik sudarius vyriausybę bei J. Paleckiiui pradėjus eiti prezidento pareigas –alyje imta griauti Lietuvos valstybės politines ir visuomenines struktūras, maffinti gyventoj teises, keisti ar likviduoti nusistovėjusi gyvenimo sąklod . Vis tik galutinio Lietuvos valstybingumo likvidavimo prieflastis autorius fvelgia Lietuvos vidin se s lygose (nesukurta pilietin visuomen) bei brutaliai vykdytose okupacijos teisinimo klastot se bei prie– alies valstybingum ir gyventoj interesus nukreiptoje LKP veikloje: LKP suvaidino Soviet Š jungos plan pagrindin s vykdytojos vaidmen .

Autorius savo darbe, paremtame ir surinktais pagrindiniais dokumentais (prieduose pateikiami 34 dokumentai), iš esm s atskleid Lietuvos okupavimo ir aneksavimo prielaidas. Liko ne galo pateikta aneksijos proced ūra ó ūstojimo ū SSRS sud t formalus forminimas (galiota delegacija ir jos sudarymas, deklaracija ir jos pasira–ymas), Liaudies Seimo pavertimas Auk– iausiaja Taryba.

Doc. hum. m. dr. Arvydas Anu–auskas